

POGIBIJA PARISKE KOMUNE*

Novine su već raznele glas o grdnoj pogibiji Komune. Branioци njeni u poslednjem, očajnom trenutku zapalili su Pariz, pa u tom ognju i u tim razvalinama ili su izginuli zajedno sa ženama i decom (kao što novine kazuju, versaljski vitezovi i branioци „slobode i civilizacije” ubijali su i žene i decu, sve od reda) ili su iznurenjeni neravnom borbom i glađu, dopali u ropstvo i sad će u „interesu čovekovog napretka” biti streljani ili kao zatočeniци poslati u daleku Kajenu**) ili kuda na drugu stranu, kuda francuzi šilju svoje prestupnike, gde će im poznata žuta groznica i svakoјake patnje doneti izvesnu smrt. Komuna je saranjena „za navek” pod razvalinama Pariza — tako vele zaštitnici poretka. A sada se na nju podiže hajka sa sviјu strana kao i obično na svaku pobeđenu partiju. U jedared zapevaše svi u jedan glas: engleski bogataši, briselski ministri i deputirci (predstavnicі kapitalista), svi evropski vladari i svi njihovi maršali, đeneralі i ostala gospoda, bečki čivuti i beogradski novinari — jednom reči sav „civilizovani svet” (razume se da pod „civilizovanim svetom” oni razumu samo sebe i nikog drugog), kao što je kazao jedan ovd. list, „žigosao je paljevinu Pariza kao najgroznije varvarsko delo, koje se ikada desilo u istoriji, a pristalice komune kao najveće zločince, koji su ikada živeli na zemlji”.

Ova zajednička vika protivu komune nije za nas ni malo neobična niti iznenadna. Naprotiv, to je veoma stara i poznata stvar. Do juče nije bilo ni jednog nazadnjačkog novinara, koji nije grdio Robespijera, Marata (čitaoциma su našim sigurno poznata ova imena iz naših nazadnjačkih novina) i drugove kao najveće zločince u istoriji, kao prave krvoloke; a u stvari jedna jedina krimska vojna ili još bolje, jedna jedina bitka kod Austerlica ili kod Gravelota pogubila

*) Celokupna dela Svetozara Markovića, sveska četvrta, izdanje knjižare Lj. Joksimovića u Beogradu, 1891.

**) Naseobina francuska u Južnoj Americi

je više ljudi no sve žrtve, koje su pogubljene gilotinom u prvoj francuskoj revoluciji. Ali tamo su zapovedali carevi po „božjoj milosti” sa njihovim maršalima i đeneralima i sa uzvišenom namerom: da utvrde svoju carsku silu i vlast na zemlji; a ovamo se podigla sirotinja raja, da skine s vrata spahije, kraljeve, prinčeve i princese. Prirodna je stvar da zastupnici carske sile i vlasti nazivlju zločincima sve one, koji hoće da sruše taj „prirodni” poredak u društvu.

Napoleon I popalio je, razrušio i opljačkao svu Italiju, Nemačku, Rusiju i Španiju; stotinama sela i varoši popaljeno je i razoreno; milioni žrtava, koje u bitkama, koje od gladi, boleština i drugih nevolja poskapali su u njegovim ratovima i to ni za što drugo, već da on postane veliki čovek, „strašilo sveta”, „bič božiji”. Za to su mu francuzi podigli znameniti spomenik „Vandomski”. Kad je komuna srušila ovaj spomenik varvarstva, sav „obrazovani” svet nazvao je to delo „varvarstvom”. Napoleon III popalio je i opljačkao Alđir i Mehiko; njegova je vojska i policija progutala zaradu francuskog radenika i kad su ovi u očajanju ostavljali radionice i otkazivali rad, koji im nije donosio ni leba, Napoleon ih je kuršumima i bajonetima terao u fabrike. Pa opet „obrazovani” novinarski filistri i šarlatani ne nazivahu to nikad *prostim zločinstvom*. Jer to beše „zakonita vlada”. A kad prvi ustaši na Montmartru streljaše dva đenerala, što htedoše da oduzmu oružje narodnoj vojsci, „civilizovani” svet, počevši od „Tajmsa” pa do novina u Srbiji, proglasi to za najcrnje delo u istoriji.

Svaki je rat jedan niz nasilja, ubijanja i paljevina. Mi ne možemo zamisliti, da se može ratovati na drugi način. Imali smo malo pre pruski rat. Prusi su spaljivali selo, samo ako im je ubijen jedan vojnik ili opljačkan jedan voz; oni su bombardovali varoši, u kojima je bilo puno mirnih građana, žena i dece — samo kad su to zahtevale njihove vojničke operacije; oni su rušili najslavnije istorijske spomenike, samo kad su im došli slučajno pod udarac, kao što su srušili znameniti toranj štrasburški; oni su opljačkali sva mesta, gde god su prošli, pa su još posle rata utvrdili svoje pravo na pljačku time, što su naturili francuskoj nečuvenu u istoriji ratnu naknadu od 5 milijardi; naposletku, oni su bombardovali Pariz čim su samo dovukli velike topove, koji su im bili potrebni za bombardovanje. Što ga nisu topovi srušili i popalili pre no što se javila komuna, nije rad njihove velikodušnosti i čovečnosti, već što se Pariz izdajom svojih zapovednika predao ranije. Niko od ove nežne, čovečne gospode, koja sad grdi komunu, nije ta dela nazivao *prostim zločinstvom*. Pa i

sami Versaljci bombardovali su Pariz nekoliko dana, pa šta više kad su ušli u samu varoš, stupajući iz jedne ulice u drugu, bombardovali su sve ulice i sve kuće, koje su im se protivile; rušili su topovima sve, što im je bilo na putu (pa i sada još nije pokazano i odvojeno što su srušili i popalili versaljski topovi a šta je zapaljeno petroleumom), ali i to niko ne naziva *prostim zločinom*. Ona stara Napoleonova vojska sa njenim sramnim đeneralima, koji se onako kukavički, kao stado stoke, predavaše u ruke Prusima, sad je najedared postala branilac slobode i civilizacije.

Ta vojska, koju je Napoleon samo za to i spremio da tuče građane i drži njegovu tiraniju, ubijala je i same zarobljenike, pa je i mrtva tela sakatila i grozno zlostavljala — pa i to niko ne nazva *prostim zločinstvom*. Ona većina, što samo čeka da čovek od zakona Tjer i njegovi pomoćnici Žil- Favr i drugi vojni republikanci ubiju i poslednjeg ustaša, pa da nataknu krunu kakvom Orleanscu, Burboncu ili Napoleonu — ko im više plati — ta je većina postala spasitelj poretka i slobode! Ona već u ime te slobode brani papsku nepogrešivost, koju danas osuđuju najgluplji katolici — Bavarci; ona već napada na Pikara, ministra unutrašnjih dela, što je bio *blag spram ustaša* (!); ona već objavljuje, da su nevini Bazen, Konrober i svi Napoleonovi maršali i đenerali, koji prodadoše i upropastiše Francusku, a svu krivicu one sramne propasti svaljuju na jadni nemi narod u Francuskoj. Tiranija, koju je jedva srušila sedanska poraza, još groznija podiže se u Francuskoj; poslednji junački branioci slobode, muževi i žene, dave se u svojoj krvi sa usklikom: *Živela komuna*, a obrazovani novinari ne mogu da nađu reči, kojima će da nagrade ove junačke borce. Oni sami pričaju kako se ubijaju hiljadama ljudi, kako ponosito i junački umiru žene i devojke od kundaka soldačkih, pa opet ne nazivlju ta ubistva zločinstvom. A i šta je to ubiti prostaka — sirotinju — radnika! Zločinstvo je samo zapaliti palate i srušiti „spomenike“ civilizacije. Takvi su čovečni pojmovi i kod naših „civilizovanih“ novinara. Oni imaju dve mere kojima mere svetske događaje. Jednom mere vladarska dela, njihove bitke, pljačke, nasilja itd. a drugom merom mere narodne ustanke i one krvave posledice, koje svaki ustanak kao i svaki rat sobom donosi.

Kao što rekosmo, nama je davno poznata ova stara pesma. Znamo od kuda je postala i znamo na šta smeru. Bizmarkov list „Opšte Severo Nemačke novine“ jasno su protumačile tu opštu nazadnjačku pesmu. One smelo izrekoše jednu

rečenicu, koju privatije i rastrubiše svi sićušni novinari jevropski od Temze do Dunava i Save, „liberalizam je zapalio Francusku, pa nije čudo što u tome plamenu izgoreše Tiljerije“. Eto tu je čvor. To je stara taktika sviju nazadnjaka: oni sad ne napadaju samo na komunu i socijaliste, već hoće da ocrne napredna politička načela, pa im podmeću sve najgroznije posledice, ubistva, paljevine i sva najgora zločinstva. Ali se oni ne poduhvaćaju da kritikuju sama ta načela, pa da dokažu, kako baš ta načela zahtevaju da se ubija, pljačka, pali itd. Oni to ne smedu da čine, jer bi izašlo ovako umovanje: koji neće da plaća imperatoru i njegovom dvoru godišnje 200 miliona groša, taj hoće da krade; koji neće da izdržava po miliona činovnika i toliko soldata, razume se po sebi taj hoće da ubija; ko neće da radi za drugog badavadžiju, koji se samo voza na karucama, pije šampanjere itd. taj očigledno hoće da pali tuđe kuće; koji hoće da živi kao čovek, da u znoju svog lica jede svoj hleb, a da je za to svoj gosa i da samo u slobodnom dogovoru sa sebi ravnim privrednicima uređuje sve svoje građanske odnošaje — taj je prost razbojnik, kome ništa na svetu nije sveto; taj je neprijatelj čovečanstva, izdajnik slobode i civilizacije itd. Taku bi novu logiku morali pronaći naši „civilizovani“, kad bi hteli da napadnu na ona načela, što ih iznese komuna na svojoj zastavi i za koja se staraše do svoje strašne pogibije. Ali oni su mudri pa ne iznose ta načela na javnost, niti ih obaraju. Oni samo iznose na vidik krvave slike rata, pa viču: „evo ovih slobodnjaka! gledaj kako pale, ubijaju, otimaju!“ Kao da se mogu ljudi tući i ubijati jedan drugog, a da se ne mrze i da se ne svete jedan drugome svima mogućim sredstvima. Pravilo rata: „upotrebi sve što škodi tvom neprijatelju“ važi za sve borce u svetu, samo ne za braniocce komune. Pa što je još gadnije, ista gospoda ne kazuju, ko je započeo borbu? Je li komuna napala koga ili je ona napadnuta? Je li ona izazvala krvavi, varvarski pokolj, ili su ga izazvali oni koji na nju napadoše?

Mislimo da je poznato čitaocima kako je započeo ovaj krvavi građanski rat. On je neposredno izazvat time, što je versaljska vlada htela da oduzme oružje od građana. Razume se da su građani a osobito fabrički radnici znali šta ih očekuje od nazadnjačke glupe većine skupštinske, pa zato ne dadoše oružje, već proglasiše svoju opštinsku samoupravu. No kao što se vidi, to je bio samo neposredni povod rata. Ali pravi uzrok građanske vojne leži mnogo dublje u samoj društvenoj pocepanosti francuskog naroda. No versajska gospoda ne htedoše to da uvide. Oni još u prvom trenutku proglasiše ustanak u Parizu za prostu bunu protiv zakonitog poretka.

dakle proglašiš ustaše kao proste zločince i pozvaše ih da polože oružje na milost „zakonite” vlade. Vlada je do duše obećala, da će kazniti kolovođe kao zločince, ali, razume se, vlada je ostavila sebi na volju da smatra koga hoće kao kolovođu i da ga kazni kako nađe za dobro. Uzalud posredovaše razne družine i nekoliko najvećih i najobrazovanijih opština francuskih, da se prekрати građanski rat — vlada ne htjede *ni da pregovara sa buntovnicima*. Sa zarobljenicima ona je postupala kao s prostim zločincima. Sve zarobljene starešine ubijala je odmah bez ikakva suda a ostale bacala u tamnicu. Eto šta je izazvalo onu strašnu mržnju komune na versaljsku vladu i šta je spremilo ovaj užasan pokolj i paljevinu Pariza. Neka se stavi svaki u položaj jednoga radenika i člana pariske komune. Kako je živeo on u tome „zakonitom poretku”, koji mu oružanom silom nametaše vlada? Onaj, koji je radio najfiniju svilu i kadiifu, nije imao ni čestite košulje; onaj, što je zidao najlepše palate, čudesa od umetnosti zidarske, nije imao kud ni glavu da skloni; onaj, što je radeći u mnogobrojnim fabrikama stvarao sva blaga obrazovanog sveta, nije imao da se čestito najede hleba. Eto, taj poredak posle tolike borbe trebalo je da se opet povrati. Od radnika se zahtevalo da položi oružje; da očekuje od milosti svojih gospodara hoće li ga streljati, poslati u zatočenje na stranu, ili ostaviti u Parizu da robuje, kao što je robovao; da gleda kako sjajna gospoda daje gospodske balove, kako se tocilja po parketima sjajnih palata ili strmoglavice leti po širokim bulevarima; da radi po 16 sati na dan, a čim, iznuren od rada i patnje, padne u bolest, da gleda svoju kćer ili sestru, kako se prodaje na bulevaru za parče hleba, i prodaje se kao stvar za uživanje onoj istoj sjajnoj gospodi, što živi u onim sjajnim palatama, što uživa gledajući „Venere iz Milese” i druge proizvode umetnosti... Eto, to se zahteva od radenika. Ali je radnik voleo pre da spali te sjajne palate i da izgori zajedno s njima, no da položi oružje i da se vrati u stari „poredak”.

Ima ljudi, koji znaju sve to pa opet vele, da je komuna učinila zločinstvo, što je uništila spomenike; što je spalila naučne zbirke i biblioteke i druge proizvode civilizacije. Ali ta gospoda neće da se zapitaju: šta je donela ta civilizacija radniku? Radnik se nije koristio ni naučnim zbirkama, ni bibliotekama; on se nije naslađivao proizvodima živopisa i arhitekture i dr.; on nije mogao znati šta vrede ta blaga „civilizacije”. Radnik je *usled civilizacije ostao surov i neobrazovan*; on je samo *morao da radi* za sve one, koji su se koristili ovim predmetima, — on je to spalio iz osvete. Njegova je os-

veta posledica njegove surovosti. Ali u koliko još suroviji i grozniji moraju biti oni ljudi, koji su uživali sva ta blaga, pa opet u ime „poretka” i „civilizacije” prinudiše radnike na takav očajnički otpor! Nu, vele oni, to je „prirodni zakon” (nesrećni prirodni zakon — ko ga još neće potrzati) da mora biti bogataša i sirotinje; ljudi, koji rade i koji ne rade; koji uživaju i koji pate. To je istina, ali to je samo *jedna polovina* prirodnog zakona, a drugu ista gospoda prećutkuju. Druga polovina glasi: tako je isto *prirodni zakon*, da onaj koji je siroma, koji radi i muči se, mrzi na onog, koji je bogat, koji uživa a ništa ne radi a na te mržnje po *prirodnom zakonu* dolazi da se ljudi neprestano taru, biju, otimaju jedan od drugog, a kad se već podele na partije, oni u masama ustaju jedan protiv drugoga — kolju se i ubijaju. Eto, to je sve prirodni zakon. Na osnovu ovakvog prirodnog zakona ista gospoda morala bi opravdati baš sve, što se dogodilo u Parizu — do najmanje sjetnice. Na osnovu istog prirodnog zakona može se prećeti, šta će dalje biti u Parizu. Jedno od dvoga: ili će g. g. Tjer, Žil-Favro, Pikar, MakMahon i ostali sami nositi malter i ciglje i zidati porušen Pariz, sami ući u sve fabrike, ložiti furune i proizvoditi sve što treba jednom civilizovanom društvu i tada je komuna postigla svoju celj — nema više podele na radnike i kapitaliste; ili će sve te poslove raditi opet radnici kao i pre i tada će opet ostati među radnikom i gospodarom stara mržnja, iz koje će opet ponići stare revolucije i stari pokolji. Posle 10, posle 20 godina — kad bilo, tek će doći za celo i to mnogo strašniji i veći no što je ovaj poslednji. 1848 g. bio je u Parizu radnički ustanak iz istih uzroka i sa istom celji kao i današnji. Posle trodnevne borbe on je bio ugušen. Narodna garda u kojoj su bili većinom „svoje gazde” bila je tada protiv radnika. Današnji, ustanak trajao je 72 dana i narodna garda bila je glavna snaga ustanka. Takav napredak učinio je socijalizam od 1848 g., a njegovi kratkovidni protivnici mislili su, da je on još tada saranjen na junskim barikadama.

A zar nema puta da se reši mirnim načinom ova protivnost, što postoji u društvu? Zar su ljudi osuđeni da se većito biju i kolju? Razume se da ima puta i načina, ali treba najpre priznati, da odista postoji ova protivnost kod visokoobrazovanih naroda; da ima milionima ljudi u tom društvu, i to ne skitnica i badavadžija, već radnika, koji svojim radom ne mogu da žive kao ljudi; da je položaj njihov nepravedan — da postoji dakle *radničko pitanje*, koje treba rešiti. Treba jednom priznati, da nisu to fantazije porođene u glavama nekoliko ljudi, koji

bune miran svet, već obratno, da je ravnoteža u društvu narušena, i ako ima nečega fantastičkog u predlozima ovoga ili onoga pojedinog čoveka, da je to porođeno usled onih društvenih zala, koja već postoje. Ovoliko smo kazali o pogibiji pariske komune, da bi osvetlili pravo stanje stvari onima, kojima je stalo do istine.

COMITÉ DE SALUT PUBLIC

Au Peuple de Paris.

CITOYENS,

La porte de Saint-Cloud, assiégée de quatre côtés à la fois par les feux du Mont-Valérien, de la butte Mortemart, des Moulinaux et du fort d'Icy, que la trahison a livré; la porte de Saint-Cloud a été forcée par les Versaillais, qui se sont répandus sur une partie du territoire parisien.

Ce revers, loin de nous abatte, doit être un stimulant énergique. Le Peuple qui détrône les rois, qui détruit les Bastilles; le Peuple de 89 et de 93, le Peuple de la Révolution, ne peut perdre en un jour le fruit de l'émancipation du 18 Mars.

Parisiens, la lutte engagée ne saurait être désertée par personne; car c'est la lutte de l'avenir contre le passé, de la Liberté contre le despotisme, de l'Égalité contre le monopole, de la Fraternité contre la servitude, de la Solidarité des peuples contre l'égoïsme des oppresseurs.

AUX ARMES!

Donc, AUX ARMES! Que Paris se herisse de barricades, et que, derrière ces remparts improvisés, il jette encore à ses ennemis son cri de guerre, cri d'orgueil, cri de défi, mais aussi cri de victoire; car Paris, avec ses barricades, est inexpugnable.

Que les rues soient toutes dépayées: d'abord, parce que les projectiles ennemis, tombant sur la terre, sont moins dangereux; ensuite, parce que ces pavés, nouveaux moyens de défense, devront être accumulés, de distance en distance, sur les balcons, des étages supérieurs des maisons.

Que le Paris révolutionnaire, le Paris des grands jours, fasse son devoir; la Commune et le Comité de Salut public feront le leur.

Hôtel-de-Ville, 2 prairial an 78.

Le Comité de Salut public.

Av. ARNAUD, E. ELDES, F. GAMBOY, G. RAVIER.

MANIFESTO DEL COMITATO DI SALUTE PUBBLICA, DEL 22 MAGGIO 1871.
CON CUI I PARIGINI, DINNANZI AL PERICOLO IMMENSO RAPPRESENTATO
DALL'INGRESSO DELLE TRUPPE DI VERSAILLES IN CITTÀ, VENGONO
CHIAMATI ALLI ARMI. (MUSEO CARNIVALLI)
